

УДК. 658:338.439.62

Т. Т. Жовковська,

к.е.н., доц. кафедри фундаментальних дисциплін Чортківського інституту підприємництва і бізнесу,
Тернопільський національний економічний університет

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Т. Т. Жовковская,

Методологические аспекты формирования повышения эффективности предприятий пищевой промышленности

Tetyana Zhovkovska,

Methodological aspects of improving the efficiency of food industry enterprises

Анотація. У статті розроблено та обґрунтовано методологічні аспекти досліджень підвищення стійкості підприємства як фактора підвищення ефективності. В економічній літературі поняття ефективності підприємства здебільшого розглядається як співвідношення ефекту та витрат які його викликають, під поняттям економічного ефекту розуміють переваги, котрі отримує підприємство в результаті впровадження нових продуктивних виробничих факторів, зниження трудомісткості, матеріалоємності, собівартості продукції, зростанням рентабельності тощо на прикладі підприємств харчової промисловості.

Ключові слова: підприємство, економічний ефект, ефективність, економічна стійкість, фактори ефективності, напрямки підвищення ефективності.

Аннотация. В статье разработано и обосновано методологические аспекты исследований повышения стойкости как фактора повышения эффективности. В экономической литературе понятие эффективности предприятий главным образом рассматривается как отношение эффект и стоимости под понятие экономического эффекта, реализовать преимущества, которые компания получает от внедрения новых промышленных производственных факторов, уменьшение сложности, стоимость, материального потенциала, увеличения прибыльности продуктов, на примере предприятий пищевой промышленности.

Ключевые слова: предприятие, экономического воздействия, эффективности, эффективности, устойчивости, экономических факторов, эффективность.

Annotation. In the economic literature the concept of efficiency of enterprises mostly regarded as the ratio of the effect and the cost of that cause, under the notion of economic effect, realize the benefits that the company receives as a result of the introduction of new productive industrial factors, reducing complexity, cost, material capacity, increasing the profitability of products, for example, enterprises of the food industry.

Keywords: Enterprise, economic impact, effectiveness, efficiency, sustainability, economic factors, efficiency.

Актуальність проблеми. Ефективність виробництва – це комплексний кінцевий результат використання засобів виробництва й робочої сили за певний проміжок часу. Співставлення результату чи ефекту діяльності з витраченими для його досягнення ресурсами визначатиме ефективність функціонування підприємства. Таке твердження є правильним але недостатньо повним так як промислові підприємства України є різнопрофільними: виробництво різногалузевої

продукції, надання послуг у сфері матеріального та не матеріального виробництва, виконання робіт, проведення науково-інноваційних досліджень та багато інших. Таким чином постає проблема наукового обґрунтування теоретико-методологічних аспектів формування підвищення ефективності підприємств а одночасно і зростання їх конкурентоспроможності [1]. Визначення ефекту та ефективності діяльності підприємства має важливе як наукове, так і практичне значення. Економічна ефективність або результати діяльності суб'єктів господарювання є матеріальною базою розв'язання соціальних проблем та їх матеріально-фінансового забезпечення.

Постановка проблеми. За станом виробничо-технічної бази, техніко-економічними показниками, розвитком інфраструктури харчова промисловість України значно відстає від економічно розвинених країн. Особливо це стосується комплексної переробки сировини, механізації і автоматизації виробничих процесів тощо. Останнім часом Україна інтенсивно втрачає зовнішні ринки збуту продовольчої продукції в той час, як внутрішні є переповненими зарубіжною продукцією, часто низької якості. Загальна економічна криза, спад виробництва, заборгованість по фінансових зобов'язаннях, подорожчання а одночасно й нестача матеріальних ресурсів мають негативний вплив на результати роботи підприємств харчової промисловості.

Формування і особливо посилення конкурентоспроможності підприємства та підвищення ефективності його діяльності в умовах трансформації економічних відносин, значного спаду виробництва є однією з головних проблем переходу до соціально-орієнтованої економіки. Питання забезпечення ефективності діяльності промислового підприємства, відтак його життєздатності в жорсткій конкуренції сучасного ринку має вагомий роль у наукових дослідженнях вітчизняних та зарубіжних наукових економічних шкіл. Під резервами підвищення економічної ефективності виробництва розуміють невикористані можливості збільшення випуску продукції в розрахунку на одиницю сукупних витрат завдяки більш раціональному використанню усіх видів ресурсів підприємства.

Основні фактори підвищення ефективності виробництва - це підвищення його технічного рівня, вдосконалення управління, організації виробництва і праці, зміна обсягу і структури виробництва, поліпшення якості природних ресурсів та інші. Серед шляхів підвищення ефективності діяльності підприємства можна виділити два напрямки підвищення вище згаданих показників – організаційний, технологічний та ресурсний.

Проблематиці визначення методологічних аспектів формування підвищення ефективності підприємств присвячена значна кількість праць науковців як вітчизняних, так і зарубіжних: Л.І. Абалкін, А.І. Анчишкін, А.А. Беляев, Д.А. Черников, Є. Г. Гинзбург, Б.З. Мильнер, та інші. Тому метою дослідження є вирішення комплексу завдань, що пов'язані із розвитком, впровадженням та ефективністю використання методологічних засад підвищення кінцевого результату діяльності господарських суб'єктів вітчизняної економіки, зокрема підприємств харчової промисловості.

У широкому значенні поняття «ефективність» виражає раціональність використання усіх способів досягнення мети, відтак мірою ефективності є можливості її досягнення. Науковці західних економічних шкіл стверджують, що «ефективність - позитивний чинник, який найбільш послідовно підноситься економістами» [2]. На думку І.А. Маркіної поняття ефективності є принципово управлінське, оскільки означає співвідношення результатів (ефекту) діяльності з наміченими цілями [3]. (Маркіна І.А. Методичні питання ефективності управління // Фінанси України. – 2000. - №6. – 24-32) Тому ефективність іноді розрізняють як абсолютну властивість результативності управління і ефективністю, як показника засобу діяльності (якщо засіб сприяє максимальному досягненню мети, – він є ефективний). Загалом категорія «ефективність» має свої аспекти вираження: якісний та кількісний. Якісний відображає логічну сутність категорії, кількісний, - економію часу при досягненні цілей суспільного виробництва в ході всього відтворювального процесу (фаз у масштабі народного господарства, регіону, галузі, окремих господарських суб'єктів). Існуюче різноманіття запропонованих в економічних дослідженнях видів ефективності можна узагальнити за ознаками:

- класифікації за економічними ознаками;
- видами ефективності.

Підприємство, виступаючи елементарним осередком економіки, є складною і багаторівневою як соціальною так і економічною системою [4].

Варто відзначити, що стан економічної стійкості залежний від фактору часу (періоду). Розглянемо залежність часового впливу на основні критерії ефективності виробництва.

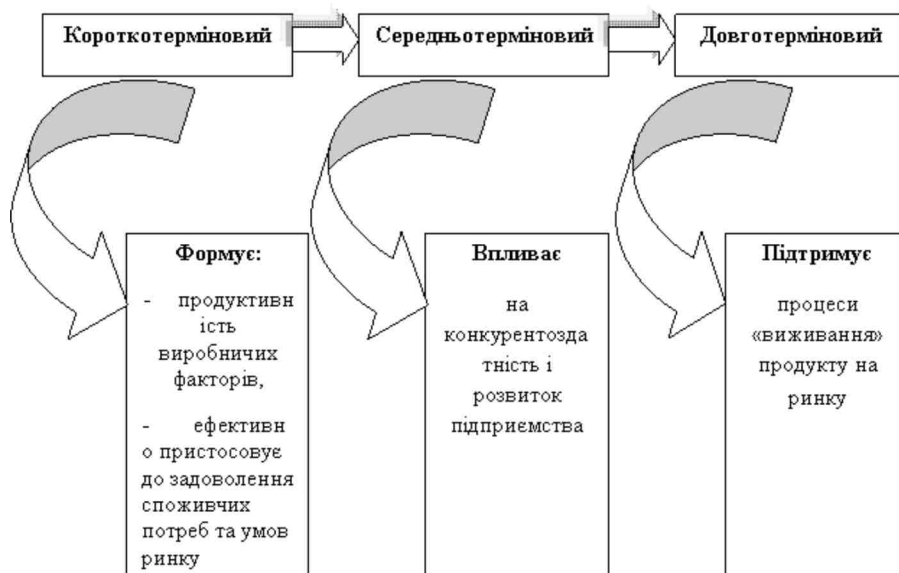

Рис. 1. Залежність ефективності від фактору часу, (авторська розробка)

Прийнято вважати, що відносно самостійними функціональними підсистемами підприємств є технологічна, кадрова (соціальна), виробнича, система управління, збуту та реалізації продукції, інвестиційна - інноваційна тощо.

Проведемо групування класифікаційних ознак ефективності :

- за рівнями об'єкта господарювання та залежно від господарювання (ефективність економіки в цілому, ефективність галузева або підприємства галузі);
- за відображенням окремих економічних інтересів, фаз відтворення (народногосподарська чи комерційна);
- за наслідками отриманих результатів чи отриманих або здійснених витрат (економічна, соціально-економічна, ефективність застосування та споживання ресурсів);
- за умовами оцінки (реально, розрахунками, умовно);
- за типом економічного, напрямками інноваційно-інвестиційного зростання (екстенсивного чи економічного розвитку, розумного співвідношення науки, техніки і технологій, організаційно-управлінських новацій, впровадження та вміле використання інвестиційних програм) [5].

Загальноприйняті ознаки складових економічної ефективності інтегрують результати діяльності підприємства за специфікою його діяльності.

Основні результати дослідження. Протягом останніх п'яти років ситуація на ринку продовольчих товарів вітчизняної економіки змінилася в негативну сторону – різко скоротилися дійсний попит та пропонування. При цьому темпи зниження попиту значно перевищують зменшення пропонування. По багатьох продуктах ринок з дефіцитного став перенасиченим. Склад попиту на продукти спричинений, перш за все, зниженням реальних доходів населення, а також зростанням розміру податків та інших платежів, обмеженістю експортних можливостей сільськогосподарської (переробної) продукції. Це зумовлено чинниками політичного, економічного, соціального характеру, низьким рівнем заробітної плати, спадом виробництва а відтак збільшення кількості безробітних, низькими темпами співвідношення продуктивності праці до використання капіталу тощо [7].

Пропонування продуктів, в свою чергу, зменшилось через скорочення вітчизняного виробництва та недоліки в системі менеджменту і маркетингу: низьку зацікавленість працівників у ефективному використанні ресурсів та поліпшенні стану реалізації продуктів харчування, слабкою матеріально-технічною базою переробних підприємств і торговельних організацій, недостатністю розвитку інфраструктур ринку, мінливістю податкового середовища.

Відомо, що особливою умовою для підприємств харчової (переробної промисловості) є залежність від сезонного фактора попиту. В цьому контексті розвиток підприємств прийнято розглядати як такий режим функціонування його економічної системи, який забезпечує позитивну динаміку параметрів рівня та якості продукції, конкурентоспроможність та ефективність діяльності підприємства на основі збалансованого врахування поточних та перспективних потреб споживачів і можливостей підприємства у їх задоволенні.

Власне такий розвиток не повинен і не може вичерпуватися виключно механічним зростанням елементів його структури, в тому числі і економічних. Мова йде про стабільне зростання технологічного рівня виробництва, використання ресурсоощадних технологій, підвищення його конкурентоспроможності, забезпечення високого рівня рентабельності, систематичне оновлення продукції, врахування сезонності попиту, специфіки галузі тощо.

Варто пам'ятати, що результати діяльності промислового підприємства також залежать від ефективної діяльності його підсистем: виробничої, фінансової, інвестиційно-інноваційної, управлінської та маркетингової, соціальної, екологічної. Ці складові в поточному та перспективному вимірі формують як ефективність так і напрями її підвищення через:

- відображення ефективності використання ресурсів (автоматизація системи управління виробництвом, модернізацію технічного обладнання);
- використання фінансових можливостей підприємства (фінансові стратегії, управління дебіторською заборгованістю, зниження ризиків при залученні позикових коштів, збільшення можливостей підвищення вартості продукції);
- можливості використання інвестиційно-інноваційних стратегій на підприємствах харчової промисловості (пошуки і мобілізація інвестиційних джерел, проведення зваженої інноваційної політики, самостійна розробка інноваційних проектів);
- вмілу реалізацію маркетингових заходів, спрямованих на стимулювання нових споживчих ринків збуту (через системне проведення маркетингових досліджень, системне та глибоке вивчення споживчих потреб, використання ефективних методів поставок, реклами тощо);
- доцільне та ефективне використання людських ресурсів на підприємстві та забезпечення підприємства об'єктами соціальної інфраструктури (підвищення матеріальної зацікавленості працюючих, створення умов для підвищення кваліфікації персоналу, преміювання, нагороди тощо);
- дотримання та виконання норм щодо забезпечення промислової безпеки праці, норм і нормативів охорони навколишнього середовища, що прийняті у галузях харчової промисловості (через розробку та виконання екологічних стратегій, раціонального виконання робіт з охорони та створення належних умов праці, використання послуг постачальників менш екологічно шкідливих ресурсів, виділення коштів на організацію побудови чи обслуговування очисних споруд або модернізацію їх системи).

Застосування вищезгаданих напрямів підвищення ефективності дозволить підприємствам харчової промисловості контролювати і зміцнювати власні позиції на ринку продовольчих товарів а також створювати базисні умови для випуску та реалізації продукту[6].

Висновки. Аналітичні дослідження показують що більшість підприємств харчової промисловості потребують докорінного оновлення матеріально-технічної бази, оскільки умови конкурентної боротьби вимагають впровадження сучасного високопродуктивного устаткування і новітніх технологій, широкого залучення наукового та кадрового потенціалу. Класифікацію чинників що впливають на підвищення ефективності виробництва методологічно можна звести до наступних: чіткого визначення джерел підвищення ефективності; визначення основних напрямків розвитку та вдосконалення виробничо-комерційної діяльності господарських

суб'єктів; вплив на створення місця реалізації продукції (формування поведінки споживача). Загалом актуальність проблем наукового забезпечення харчової промисловості є беззаперечною й стратегічно важливою в умовах розв'язання завдань щодо подолання кризових явищ в галузі та досягнення сталого економічного зростання.

Література

1. Шевченко Д.К. Проблеми ефективності використання економічного потенціалу. – Запоріжжя: КПУ, 2004. – 138 с.
2. Вовчак А. В., Примак Т. О. Маркетингові комунікації у внутрішньому середовищі підприємства: психологічний аспект // Маркетинг в Україні. — 2003. – №1(17). – С. 29-33.
3. Маркіна І.А. Методичні питання ефективності управління // Фінанси України. – 2000. - №6. – 24-32.
4. Солицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. – Минск : Экоперспектива , 2007. – 358 с.
5. Федулова Л. Перспективи інноваційно-технологічного розвитку промисловості України / Л.Федулова // Економіка України. – 2008. - №7. – С. 24-36.
6. Максимова В.Ф. Внутрішній контроль економічної діяльності промислового підприємства – системний підхід до розвитку : Монографія. – К.: АВРІО , 2005. – 264 с.
7. Загородній А.Г., Чубай В.М. Оцінювання привабливості ринків реалізації продукції в процесі формування стратегії розвитку підприємства // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наук. Праць. – Вип. 250, Т. III. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2009. – С. 626-630.

Стаття надійшла до редакції 27.06.2012 р.

ТОВ "ДКС Центр"